

DIDAKTICKÁ APLIKACE ORÁLNÍ HISTORIE / EDUCATIONAL APPLICATION OF ORAL HISTORY

Školy v Novém Strašecí od roku 1869/The Schools in Nove Straseci from 1869

Zuzana Lajpertová - Naděžda Morávková

Úvodem

Tato studie je součástí studentského výzkumu, který byl v roce 2013 zahájen na katedře historie Fakulty pedagogické ZČU v Plzni a na němž se významně podílí Středisko orální historie SOHI, působící při této katedře. Jedná se o výzkum, který si klade za cíl přispět k mapování dějin českého školství, zejména v období po druhé světové válce. Zvláštní pozornost je vždy věnována i tzv. školnímu folklóru, tedy věcem, které lze obtížně dohledat v pramenech oficiálních, ale s použitím metod orální historie, studia studentských tiskovin, deníků, památníků, školních kronik či kronik různých zájmových a sportovních spolků, fotografií z rodinných archivů, půlnočních novin i regionálního tisku se daří sestavovat mnohdy velice barvitý obraz o životě žákovském, studentském i učitelském ve sledované době. Jedná se o velmi potřebný výzkum, neboť výše zmíněné prameny mívají časově omezenou dostupnost a dosti rychle se vytrácejí. Právě studentský sběrný výzkum je v tomto případě velmi vhodným prostředkem ve věci heuristiky k tématu. Mnohdy je dostatečně uspokojivé, když sběr přinese i jen heuristický efekt s možností zpracování v budoucnu. Mnozí studenti se ovšem rádi pouštějí za pomoci pedagogů katedry také do interpretace nasbíraného materiálu, ať už formou seminárních, soutěžních či absolventských prací, či dokonce na stránkách odborného periodika. Tato studie je jedním z takových pokusů. Místo výzkumu bylo dáno osobním vztahem studentky k němu, coby rodišti a

místu, kde absolvovala základní i střední školu. Výhodou i nevýhodou zároveň je pak jistá předpokládatelná autentičnost interpretace.

Časopis MEMO se bude snažit na svých stránkách průběžně publikovat i další výstupy z výzkumu, který stále probíhá a je jedním z klíčových badatelských záměrů katedry.

Počátek obecných a měšťanských škol v Novém Strašecí

Pokrok vědy techniky a vzdělanosti obecně spjatý s druhou polovinou 19. století přinesl zkvalitnění a rozšíření školství i do českých regionů. Změny se odrážejí i ve školské legislativě, za všechny reformy zde zmiňme alespoň říšský zákon přijatý 14. května 1869, který upravuje vztahy obecných a měšťanských škol. „*Hasnerův zákon zaváděl osmiletou školní povinnost, rozšířil obsah vzdělání (nové vyučovací předměty), vymezil nová pravidla ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů a zejména zřídil obecné osmileté školy a osmileté školy měšťanské, které mohly být jen tříleté, když navazovaly na nižší pětiletý stupeň školy obecné.*“¹⁸³ Tímto zákonem se ze škol farních staly školy obecné.

Po vydání školských zákonů v roce 1869 bylo nařízeno, aby byla ustanovena místní školní rada na dobu tří let v každé školní obci. Rostl počet školních zařízení, rozrůstala se stávající. Ze záznamů školy v Novém Strašecí, kterou jsme vybrali jako typ obecné a měšťanské školy v českém prostředí koncem 19. století,¹⁸⁴ je zřejmé, že se tato škola rozrostla roku 1873 na pět tříd. Postupem času se dokonce muselo přikročit k přesunutí dalších tříd mimo budovu školy, Počet žactva se zvyšoval. Na místní radu bylo od roku 1884 naléháno okresní školní radou. Ta žádala rozdělení

¹⁸³ KASPER, Tomáš - KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4724-294. s. 97.

¹⁸⁴ POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 6. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č. 6, s. 15.

obecní školy na chlapeckou a dívčí, což se podařilo v roce 1887. Tímto se ovšem neoddiskutovatelně dostávají na pořad dne plány na novou školní budovu.¹⁸⁵

První zápis z pamětní knihy obecné a měšťanské školy pochází z roku 1881, kdy školní rada hovoří o zřízení další třídy. Již v tomto roce se polemizovalo o zřízení měšťanské školy. O rok později byl předložen návrh místního rady Antonína Grünera na zřízení této školy. Školní rada se po krátkém váhání rozhodla k podání žádosti, kterou však zemský výbor zamítl. Bylo třeba ještě hodně trpělivosti a úsilí, než se Nové Strašecí výnosem c. k. zemské školní rady ze dne 30. března 1896 školy dočkalo.¹⁸⁶

Takhle nějak probíhal první den v nové škole: *„zahájení vyučování v nové školní budově byla pro Nové Strašecí velká událost a je pochopitelné, že to byl pro mnohé i pádný důvod k pořádné oslavě, když si hosté a účastníci slavnosti prohlédli místnosti v nové školní budově, pospíchali do hostince J. Hálka „Na knížecí“, kde se při příležitosti zahájení vyučování v nové škole konal slavnostní banket.“*¹⁸⁷

Rok 1896/7 přinesl rozdělení smíšené školy na obecnou školu dívčí pětiletou a obecnou školu chlapeckou čtyřletou. Prozatímním ředitelem pro tento rok se stal na měšťanské a obecné škole Filip Hyšman. Každoročně lze v kronice dohledat záznamy o okresních konferencích učitelů ve Slaném. Nejdříve bývala konference pro „měšťanské“ učitele a o den později pro učitele obecných škol či naopak. Jak se z kroniky dozvídáme, každoročně se konaly školní inspekce, jejichž úkol byl jasný – zjistit úroveň výuky na škole. Ze zápisů je zřejmé, že inspektoři nikdy nebyli zcela nespokojeni s prací zdejších učitelů. Viditelné je propojení s katolickou církví, proto

¹⁸⁵ POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 6. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č. 6, s. 15.

¹⁸⁶ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy od roku 1881. Uloženo v ředitelně Základní školy v Novém Strašecí, nestránkováno.

¹⁸⁷ POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 11. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č. 13, s.13.

jsou v kronice podrobné záznamy o zpovědích žáků, kolik žáků docházelo, z které školy a kdy zpovědi absolvovali.¹⁸⁸

V roce 1898 se novým ředitelem škol stal Antonín Křesina, dosavadní ředitel odešel na nové působiště do Slaného. Po roce se ale původní ředitel Filip Hyšman vrací a znovu se stává ředitelem ve Strašecí. Mimo jiné se tento rok otevřela třetí třída měšťanské školy, umístěná ve druhém patře. Na žádost okresní školní rady vydala v lednu 1900 zemská školní rada usnesení, že při měšťanské škole může být zřízeno zatímní místo katechety. Teprve na počátku roku 1905 bylo proměněno místo katechety v definitivní. O měsíc později bylo vydáno povolení vyučovat v německém jazyce, proto se od ledna 1901 učilo po třech hodinách týdně na měšťanské škole německy. V tento rok se konaly i první požární zkoušky, kterých se zúčastnili jak žáci, tak i učitelé.¹⁸⁹

V kronice najdeme i zajímavé informace mimo téma školské. Na přelomu století byly prý v okolních vesnicích rozšířeny epidemické nemoci. Na zdejší škole byl však zdravotní stav žáků příznivý. Nejsilnější vlna spalniček údajně proběhla v červnu 1892, kdy onemocnělo 52 žáků jen ze zdejší školy. Je zde i seznam dalších onemocnění - tyfu, neštovic, mázdřivek a jiných, kde je upřesněna vždy obec a údaj, kolik dětí zde bylo jakou nemocí postiženo. Od 16. října nastalo přerušení výuky v důsledku rozšíření spalniček mezi žáky. Obnoveno mohlo být vyučování až 11. listopadu.¹⁹⁰

Významnou událostí bylo pro novostrašecké školství otevření měšťanské školy pro dívky. „*Otevření zdejší měšťanské školy pro chlapce a zdárné výsledky školy této vyvolaly v zdejším občanstvu přání, aby vedle měšťanské školy chlapecké zřízena*

¹⁸⁸ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

¹⁸⁹ Tamtéž, nestránkováno.

¹⁹⁰ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

*byla též měšťanská škola pro dívky.*¹⁹¹ První ročník započal v roce 1902, správa nové školy byla dána opět do rukou řediteli Hyšmanovi. Dívčí měšťanská škola se odloučila od chlapecké až v roce 1912. Byla ustanovena samostatná funkce ředitelky, kterou zastávala Antonie Langová.

Každý školní rok ve strašeckých měšťanských školách se zahajoval stejným způsobem. Nejprve se odehrál ve farním chrámu Páně, kde probíhaly slavné služby Boží. Během let se několikrát stalo, že musel být opravován zdejší kostel, a proto žáci museli chodit na mše i zповědi do vzdálenější kaple svatého Isidora.¹⁹² Od roku 1904 se na zdejších měšťankách začalo vyučovat evangelickému náboženství, vedl je kazatel Jaroslav Řepa z Kladna.¹⁹³

Učitelský sbor obecných i měšťanských škol se někdy ve svém volném čase věnoval pomoci rodičům. Učitelé např. radili, jak správně vychovávat děti doma. K dispozici je záznam z listopadu 1911, kdy učitelé uspořádali přednášku v místním hostinci U Lva na téma *Rady výchovy rodinné*. Na přednášku přišlo mnoho lidí nejen z města. Vedl ji místní učitel Jindra, který se snažil používat příklady, které ukazovaly názorně, čeho by se měli rodiče vyvarovat.¹⁹⁴

Osobnost Filipa Hyšmana

Tento muž zasvětil svůj život nejen novostrašeckému školství, které vedl jako ředitel přes dvacet let, ale i literárním dílům. Přestože nepatří k osobnostem v regionu všeobecně známým, jeho význam a působnost si zaslouží pozornosti, a to nejen v tomto výzkumu.

Filip Hyšman se narodil ve Strakonících dne 6. ledna 1851. Studoval na reálce v Písku. V této době se zde spřátelil s básníkem Adolfem Heydukem. Ve studiu pokračoval na učitelském ústavu v Hradci Králové. V roce 1876 složil zkoušky pro

¹⁹¹Tamtéž, nestránkováno.

¹⁹²Tamtéž, nestránkováno.

¹⁹³Tamtéž, nestránkováno.

¹⁹⁴Tamtéž, nestránkováno.

učitele obecné školy, o rok později zkoušky pro učitele školy měšťanské. Jako podučitel působil v Přísku a v Protivíně. V roce 1879 se stal učitelem na měšťanské škole chlapecké ve Slaném. Jeho aprobací byla čeština a dějepis. Roku 1896 byl jmenován zatímním ředitelem nově zřízené měšťanské školy v Novém Strašecí. Dekretem vydaným zemskou školní radou pak byl o rok později ustanoven řádným ředitelem.¹⁹⁵

Filip Hyšman byl osobností nesmírně činnou i pedagogicky i osvětově zanášenou. Napsal mnoho loutkových her, ani poezie mu nebyla cizí. Jeho záměr byl viditelně didaktický. Podílel se spoluautorsky na učebnicích, jež měly za cíl seznámit žáky s historickým vývojem i odbornými základy různých řemesel.¹⁹⁶ Přispíval rovněž do mnoha novin a časopisů, za všechny zmiňme Květy či Dětskou tribunu. Vydal též řadu knih pro děti, např. *Dětské radovánky*, *Dobré děti*, *Vínek z říkadel a básniček*. Psal texty vlastivědné a osvětové.

Spolupracoval didakticky s Antonínem Mojžíšem Lounským, mezi jejich společná díla patří *Sbírka slohových úkolů pro obecné a měšťanské školy* či *Návštěva v dílnách 1-3*. Ve spolupráci s O. Paroubkem sestavil vlastivědný spisek *Popis zevrubný království českého dle okresních hejtmanství č. I – Okresní hejtmanství slánské*.

Na zdejší škole ukončil kariéru v roce 1916 a přenechal ředitelské křeslo svému zástupci Hronovi.¹⁹⁷ Filip Hyšman zemřel v roce 1922, dožil se 72 let a je pochován na hřbitově v Novém Strašecí.¹⁹⁸ Na tuto osobnost se zde pak dlouho vzpomínalo, ve školní kronice je např. záznam o tom, že jeho žáci i kolegové se sešli na místním hřbitově ještě v lednu 1951, aby uctili památku tohoto muže u příležitosti

¹⁹⁵ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

¹⁹⁶ Lexikon české literatury 2/I. - dodatky A-G

¹⁹⁷ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

¹⁹⁸ DIVOKÁ, Věra. Filip Hyšman: poutník od Otavy. Ústí nad Labem, 2011. Diplomová práce. Univerzita J.E.Purkyně. Vedoucí práce doc. PhDr. Josef Peřina, CSc. s. 10.

100. výročí jeho narození.¹⁹⁹ Dodnes jsou v muzeu v Novém Strašecí uloženy všechny jeho hry, didaktické texty, pomůcky a další písemná pozůstalost.²⁰⁰ Čekají na svého badatele, Hyšmanova biografy.

Novostrašecká škola za první světové války

První světová válka změnila všechny aspekty všedního života, a proto se ani školství nevyhnulo různým proměnám.

Začátek školního roku v září 1914 byl i v Novém Strašecí velmi neutěšený. Na měšťanské škole se v důsledku učitelských změn z rozvrhu vypuštěly například zpěv a tělocvik, žádnou mimořádností nebylo spojování tříd. Též se konaly změny třídnictví zapříčiněné tím, že 4 členové učitelského sboru byli posláni k vojsku. Jmenovitě se jednalo o Josefa Chládky, Františka Tůmu, Vladimíra Fejfaru a Aloise Rässlera. Zdejší katecheta Jan Mojžíš byl odvelen jako polní kurát. Pro názornější představu čtenáře: dne 27. července 1914 odjelo z novostrašeckého nádraží 410 vojáků z města i okolních vesnic.²⁰¹

Učitelství sbor vynakládal velké úsilí, aby pomohl potřebným. Tato snaha je popsána například v případě, kdy okresní školní rada v srpnu 1914 posílala dopis o doporučení zřizovat útulky a opatrovny pro malé děti. Ředitel okamžitě jednal s místní školní radou, která s tímto záměrem též souhlasila. Nejdříve ale museli zjistit, zda by byl útulek využit. Byla vystavena i veřejná vyhláška, avšak nikdo se nepřihlásil, a proto ze záměru nakonec sešlo. Učitelství sbor, podporovaný místní školní radou, se však i nadále snažil být iniciativní, v důsledku toho byla uspořádána veřejná sbírka pro chudou mládež.

¹⁹⁹ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁰⁰ DIVOKÁ, Věra. Filip Hyšman: poutník od Otavy. Ústí nad Labem, 2011. Diplomová práce. Univerzita J.E.Purkyně. Vedoucí práce doc. PhDr. Josef Peřina, CSc. s. 30.

²⁰¹ Tamtéž, nestránkováno.

Dalším příkladem snah je zřízení polské školy. Na počátku listopadu přijelo do města 96 uprchlíků z Haliče. Dne 7. prosince bylo místní radou schváleno zřízení polské školy pro děti polských uprchlíků. Byla situována ve „Vynálezu“, což byla okresní stravovna. Otevřena byla o týden později, tedy 14. prosince, a zapsalo se do ní 42 dětí. Vyučoval polský učitel. Tento rok byla uspořádána vánoční besídka i pro polské děti. Na konci ledna následujícího roku však byla polská škola zavřena, jelikož se zjistilo 6 případů závažných onemocnění.²⁰² Nové Strašecí chtělo pomáhat i nadále, a proto byla od června 1915 ve městě zřízena škola pro izraelské vystěhovalce. Učilo se v jedné místnosti poskytnuté místním obchodníkem. Izraelský učitel měl na starost 25 dětí. Do třetice pak byla zřízena v dubnu 1918 škola pro italské uprchlíky z Tyrol, vyučováno bylo na žádost okresního hejmanství ve Slaném celkem 26 dětí různého věku. Hodiny převzala italská učitelka, prostory poskytla měšťanská a obecná škola chlapecká.²⁰³

Učitelé zdejší školy během války odváděli jedno procento služného Červenému kříži, další půl procento dávali pro sirotky po padlých učitelích. Museli se podílet na veřejném životě, někteří z nich měli povinnost sepisovat úrodu a jiné hmotné statky. Sami se podíleli na několika sbírkách. Mimo jiné museli přispívat na válečné půjčky, kterých bylo ve městě do konce války celkem sedm. Další komplikace se projevily na přelomu let 1916/17, kdy se město potýkalo s malými zásobami petroleje, v důsledku čehož bylo pozastaveno večerní vyučování. Na počátku roku 1918 přišly další problémy spojené s nedostatkem zásob uhlí, proto muselo být vyučování opět často přerušováno. Soustavněji se začalo vyučovat až na konci ledna následujícího roku.²⁰⁴ Ve školní kronice nalézáme i informace o dění ve městě,

²⁰² Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁰³ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁰⁴ Tamtéž, nestránkováno.

například o konfiskaci největšího zvonu v Novém Strašecí, pro válečné účely pochopitelně.²⁰⁵

Meziválečné období

Na konci září 1918 postihla celé město epidemie španělské chřipky. Onemocněly celé rodiny, téměř celý učitelský sbor a dokonce i přes 50 % celkového počtu žáků na měšťanské i obecné škole. Následkem epidemie byla v polovině října škola zavřena okresním hejtmanstvím ve Slaném. Prázdniny se pak protáhly kvůli nedostatku paliva. Proto se žáci vraceli již do jiné školy – československé. Válka za sebou zanechala rozpadlou habsburskou monarchii, z níž vyrostl nejen Československý stát. Po válce byly spojené třídy znovu rozděleny na chlapecké a dívčí. Politické dopady byly zřetelnější, avšak ve školní oblasti se nic podstatného nezměnilo. Bezprostředně po vzniku Československa byla zachována podoba školství před rokem 1918.²⁰⁶

Teprve v roce 1922 byl přijat tzv. Malý zákon, který upravoval nově školské poměry. Malý školský zákon uzákonil osmiletou školní docházku, stanovil povinné předměty pro školy občanské, jak se od této chvíle začaly nazývat školy měšťanské, a také maximální počet žáků ve třídě.²⁰⁷

Záznamy z kroniky dlouho mlčí, první zmínka o poválečném období se datuje až do května 1925. Popisuje se zde návštěva dvaceti slovenských učitelů, kteří přišli z východní části Slovenska, seznámili se s prostředím školy a navštívili výstavu žákovských prací. O den později se tito učitelé účastnili hospitace ve všech třídách chlapecké školy měšťanské.²⁰⁸

²⁰⁵ Tamtéž, nestránkováno.

²⁰⁶ Tamtéž, nestránkováno.

²⁰⁷ KASPER, Tomáš - KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-802-4724-294. s. 198-199.

²⁰⁸ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

V listopadu 1926 ministr školství a osvěty Milan Hodža ustanovil změnu v počátku ranního vyučování. Vyučovat se i v Novém Strašecí začínalo od půl deváté.²⁰⁹ Výnosem Ministerstva školství byla na obecných školách zavedena od roku 1931 pětiletá docházka, jež nahradila čtyřletou. I to znamenalo změny pro novostrašecké školy.²¹⁰

Ke konci třicátých let je z kroniky cítit hrozba válka a obavy. Na konci května 1937 se konalo cvičení civilní protiletectvé obrany v celých středních Čechách. Evakuace školy započala, když žáci uslyšeli alarm, poté se seřadili a poklusem se svými učiteli doběhli do třešňovky u jatek, kde se schovali na jednu a půl hodiny pod hustý živý plot.²¹¹ Květnový zápis z roku 1937 je posledním až do protektorátního zřízení.

Školství v Novém Strašecí v období Protektorátu

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a obsazení našeho území německými vojsky se změnilo mnohé. I školství od roku 1939 zaznamenalo četné změny. Na počátku září byly všechny školy uzavřeny. Měšťanská v Novém Strašecí se dočkala otevření 9. října, obecná o týden později. Byl vytvořen tzv. „doháněcí rozvrh“, jež měl za úkol doplnit zanedbané učivo. Zanedbání bylo způsobeno neočekávanými prázdninami na počátku školního roku. Preferovaly se hodiny českého jazyka a matematiky, braly se na úkor jiných předmětů, jako byla například tělovýchova, ruční práce či občanská nauka. Další neočekávané prázdniny přišly na přelomu roku, jelikož byla krutá zima. V únoru již nebylo topivo, a proto byl ministr školství nucen dát tzv. mrazové prázdniny, které trvaly téměř další měsíc. Provizorně se vyučovalo i nadále v březnu, kdy se žáci scházeli dvakrát týdně v nevytopených místnostech.²¹²

²⁰⁹ Tamtéž, nestránkováno.

²¹⁰ ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 10.

²¹¹ Tamtéž, nestránkováno.

²¹² Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

V prvním zápise z roku 1940 čteme: „*O prázdninách byly pro obě školy ve sklepních chodbách upraveny protiletecké kryty, které byly opatřeny fošnovými okenicemi, lékárníčkou a vodou. Zkouškami bylo shledáno, že jsou vhodné a způsobilé chránit proti sekundárním zásahům.*“ Mimo jiné byly provedeny uvnitř i venku školy změny, nápisy měly dvojjazyčné znění a odstraňovaly se busty i jiné symboly spjaté s dřívější republikovou ideologií.²¹³

Jan Černý popisuje ve své publikaci ztížené podmínky pro žáky i učitele: „*Teprve školní rok 1940/1941 přinesl základy starých učebnic a vyřazování závadných knih ze školní knihovny. Odvezeny byly do Slaného. Žáci si museli všechnu učební látku zapisovat z výkladu učitele.*“²¹⁴

V červnu 1941 byl pořádán tělovýchovný kurz pro učitele a pracovníky školy, konaný z iniciativy okresního školního inspektora Václava Krátkého. Jednalo se nejen o teoretický výklad, v kurzu byly i praktické ukázky správných cviků. Říšský učitel musel být tělesně zdatný a jít příkladem.

O rok 1941 přinesl pro měšťanské školy hned několik změn. Výnosem ze srpna tohoto roku bylo definitivně zrušeno označení měšťanská škola, jejíž název byl změněn na školu hlavní. Jan Černý ve své publikaci doplňuje: „*Předtím se uplatňoval název školy újezdní, každá měšťanka měla obvod okolních škol obecných, z nichž do ní žáci mohli vstoupit. Novostrašecká újezdní škola měla přiděleny kromě Strašecí Čelechovice, Rudu a Rynholec.*“²¹⁵

V tomto roce přišla i redukce tříd na školách hlavních a obecných, žáci ze zrušených tříd byli přiřazeni do příslušných tříd školy dívčí. Učitelé na zdejší škole to neměli o nic jednodušší, jako zaměstnanci státní správy museli zaslat průkazy o

²¹³ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²¹⁴ ČERNÝ, Jan. Mají od starodávna na pečeti hlavu člověčskou: vybrané kapitoly z dějin města Nového Strašecí. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2013. ISBN 978-80-903054-3-4. s. 252.

²¹⁵ Tamtéž, s. 253.

árijském původu. Nadále všichni museli absolvovat zkoušky z německého jazyka, v důsledku nárůstu počtu hodin němčiny ve vyučování. O prázdninách museli učitelé pracovat, kde byla jejich síla žádána, povětšinou na poli. Učitelé i žáci se podíleli na různých sbírkách, nebo sběru odpadu, bylin apod. V prosinci 1943 byla ve městě zrušena místní školní rada. Další rok přinesl sloučení chlapeckých a dívčích škol hlavních, čímž vznikla ve Strašecí smíšená hlavní škola s ředitelem Antonínem Fričem.²¹⁶

Významným pro školu byl počátek května 1945, kdy se škola stala útočištěm uprchlíků. Konec války je v kronice popisován takto: „*Dne 5. května počal převrat v městě. Ve škole, zejména na školním dvoře bylo mnoho německých vojáků odzbrojeno a zjišťována příslušnost k SS. Prohlídky konali partyzáni, kteří se stáhli z lesů do města... Rovněž u německých uprchlíků ve škole ubytovaných konány prohlídky a závadné věci, zejména zbraně jim odejmuty.*“²¹⁷ Odchod uprchlíků ani události následující nejsou až do června zaznamenány. Vyučování bylo obnoveno až 12. června. Budova musela být řádně vyčištěna a vydezinfikována, jelikož byla po svých dřívějších obyvatelích ve špatném stavu.²¹⁸

Jaromír Merhaut

Druhou zajímavou osobností, již je třeba zmínit, je novostrašecký učitel Jaromír Merhaut. Narodil se 20. března 1896 v Hnidousích v Čechách. Školní docházku plnil v tamní pětitřídní škole, poté pokračoval v chlapecké měšťanské škole na Kladně. Na této škole 14. července 1914 dosáhl „vysvěcení dospělosti“, tedy maturity.²¹⁹

²¹⁶ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²¹⁷ Tamtéž, nestránkováno.

²¹⁸ Tamtéž, nestránkováno.

²¹⁹ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

Po studiu a po vypuknutí 1. světové války nastoupil do Kladenského kamenouhelného těžářstva, kde pracoval jako tzv. domobranec. Nakonec se ale do války zapojil i aktivně, když v roce 1919 dobrovolně vstoupil do činné služby vojenské proti Maďarsku. Jako dobrovolník byl ve Francii u 22. legionářského pluku. Po svém návratu se vrátil k plánům studijním a nechal se zapsat do Vysokého učení technického, konkrétně do oboru strojního inženýrství.²²⁰

Studium ale nedokončil z rodinných důvodů. Zkoušku učitelské způsobilosti pro obecné školy jakož i odbornou zkoušku pro školy měšťanské vykonal v Praze. Tímto okamžikem začala Merhautova kariéra učitele. Původně pracoval jako pomocný učitel na obecní škole v Košťanech. Poté byl roku 1928 přeložen do Teplic, na měšťanskou školu chlapeckou. Zde zůstal, dokud nebylo na základě mnichovské dohody území zabráno Němci.²²¹

Jaromír Merhaut nemohl v té době opustit zabrané pohraničí. Důvodem byla jeho manželka, Milada Merhautová, která byla Němka, a do Čech se jí příliš nechtělo. Po čase se stalo, že Merhaut zůstal jediným českým učitelem v pohraničí. Dokonce se po uzavření české školy pokoušel o její znovuotevření, ale nabráním 468 žáků přecenil své možnosti. Ani německé úřady nebyly jeho iniciativou nadšeny a v podstatě mu doporučily, aby změnil místo své působnosti. Merhaut uposlechl.

Do měšťanské školy chlapecké v Novém Strašecí jej ustanovovacím dekretem přeložil okresní školní výbor. Působil zde od 1. ledna 1939.²²²

Po přestěhování se do Strašecí nastalo to, co úzce souviselo s protiněmeckou náladou tehdejšího válečného období. Rodina Merhautova si zde nenašla mnoho přátel

²²⁰ ZOBALOVÁ, Marta. Článek Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 1. část. *Novostrašecké listy*, roč. 5, č. 21, s. 22.

²²¹ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²²² Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

a jeho manželka si tu v podstatě nikdy nezvykla. Bydleli v nehostinných podmínkách, v bytě, kde bylo vlhko a plíseň. I v důsledku toho Milada Merhautová onemocněla zánětem žláz. Cítila, že její stav je vážný, a proto se chtěla odstěhovat zpět do Sudet. K tomu bylo ovšem potřeba mít říšské občanství. Poslala tedy žádost na oberlandrat. Pro Merhauta ovšem nebylo jednoduché opustit zdejší post učitele. Proto Milada zažádala o německou příslušnost s tím, že od manžela odejde a bude žít u své matky v Osaku. Merhaut, kterému přišel z oberlandratu dotazník informující ho, že rozhodnutí o povolení občanství pro manželku je v podstatě v jeho rukou, jelikož nejsou-li manželé rozvedeni, musí souhlasit manžel. Po váhání nakonec dotazník kladně vyplnil. Během vyřizování žádosti, jež se vleklo, se zdravotní stav Milady zhoršil tak vážně, až i úředníci na oberlandratu ustoupili a povolili alespoň převoz. V roce 1942 paní Milada nakonec nemoci podlehla, zemřela v Osaku u své matky. Po smrti manželky nastala J. Merhautovi krušná léta. Hrnuly se na něj dotazníky, které se týkaly jeho přestupu k říšské příslušnosti. V těchto letech si pan Merhaut jako člověk inteligentní již dokázal spočítat, jak asi válka skončí. Poslal tedy jednoznačné stanovisko německým úřadům, že svou národnost měnit nehodlá, poněvadž nemá již k přestupu důvod. Reakcí Gestapa byla otevřená výhrůžka, díky které se Merhaut začal obávat o svůj život. Po silícím se tlaku, který na něj Němci v tom čase vyvíjeli, se Merhaut zhroutil a občanství přijal. Následovalo jeho přeložení na německý školní úřad, coby tajemníka školního inspektora.²²³

Po válce došlo k tomu, čeho se obával. Když se začal „dělat pořádek“, byl Merhaut zatčen a podroben trestnímu vyšetřování, tak jako místní Němci. Po rychlém přešetření byl odvezen i s dalšími do pohraničí.²²⁴

Jaromír Merhaut se ale do Strašecí vrátil a to z důvodu, který znal jen on sám. Byla tehdy potřeba pomoci na různých místech a Merhaut našel své uplatnění jako výpomocná síla ve mlýně.

²²³ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 2. část. *Novostrašecké listy*, roč. 6, č 1, s. 19.

²²⁴ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 3. část. *Novostrašecké listy*, roč. 6, č 2, s. 19.

Během této doby neváhal a požádal si o znovunabytí českého státního občanství. Muselo být doloženo i jeho chování během okupace, to mu však ochotně dosvědčili jeho kolegové učitelé, kteří se zaručili za jeho loajálnost Čechám. Byrokracie vládnoucí zde po válce ale nemocné srdce pana Merhauta zlomila podruhé. A to, když po několikaměsíčním maratonu jeho žádost nebyla kladně vyřízena. Důvodem byl zřejmě chaos v tehdejší samosprávě. Po zdravotním kolapsu byl odvezen do nemocnice, kde jej ovšem odmítli ošetřit pro jeho říšskou příslušnost. Musel být odeslán do Dubí, do internačního tábora.²²⁵

Ani poté, co se relativně jeho stav stabilizoval, nepřestal bojovat o své české občanství. To mu ale nebylo nikdy navráceno. Zemský národní výbor zamítl jeho odvolání. Nicméně toto zamítnutí, snad naštěstí pro něj, již Jaromíra Merhauta nezastihlo. Jeho mrtvé tělo našli 30. dubna 1947.²²⁶

Od roku 1945 do roku 1960

Poválečné následky se musely řešit v průběhu nového školního roku. Místní národní výbor prozkoumával chování učitelského sboru v době okupace. Výbor dospěl k názoru, že k žádnému pochybení nedošlo. Byl čas napravovat válečné škody. Mezi ně patřily osudy dětí, které se německým zaviněním nedostaly do měšťanské školy, musely být následně přijaty. Trvalo celý následující školní rok, než se vše uklidnilo, třídy již nebyly spojovány a nekonalo se polodenní vyučování.²²⁷

Školní rok 1946/7 se nesl v duchu 50. výročí vzniku měšťanské školy. Mimo jiné došlo k rozdělení měšťanské školy na dívčí a chlapeckou dle výnosu zemské

²²⁵ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 4. část. *Novostrašecké listy*, roč. 6, č 3, s. 23.

²²⁶ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 5. část. *Novostrašecké listy*, roč. 6, č 4, s. 20.

²²⁷ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

komise. Učitelé nastoupili o letních prázdninách do pracovních brigád, které měly sloužit, jak je v kronice psáno, „k budovatelské činnosti“. Tento školní rok přivítala měšťanská škola návštěvu 3 anglických poslanců, kteří měli studovat zdejší české poměry. Zajímavým dnem byl 29. únor 1948, kdy ve škole proběhla jednodenní stávka dle směrnic ROH – odborového hnutí²²⁸

Rok 1948 přinesl i nový školský zákon, který měl za úkol poskytovat jednotnou výchovu a vzdělání. Popsán je takto: „*od 1. 9. 1948 došlo k oddělení prvních pěti tříd a vznikla tzv. národní škola. Další čtyři třídy se osamostatňují pod názvem střední škola.*“²²⁹ Tímto zákonem se první stupeň, tedy obecná škola, přeměnil na národní školu a druhý stupeň byl změněn na střední školu chlapeckou.²³⁰ Rok 1950 přinesl spojení chlapecké a dívčí střední školy, poprvé se lze setkat i se závěrečnými zkouškami, které měly ukončovat devítiletou školní docházku – jednalo se o zkoušku ze tří povinných a jednoho volitelného předmětu. Ředitelem školy se stal Jaroslav Matoušek.²³¹ V roce 1952 se spojila škola národní a střední, čímž započala existence devítileté národní školy a střední školy v Novém Strašecí, spojených jedním ředitelstvím.²³² Novým školským zákonem z dubna 1953 se zdejší škola přeměnila na tzv. osmiletou střední školu, jež byla i nadále pod společnou správou. Jak se však později ukázalo, nespĺnila daná očekávání.²³³

V říjnu roku 1955 na zdejší škole započala činnost tzv. Družiny mládeže. Průměrná docházka žáků byla ve školním roce v počtu okolo 22, jednalo se zejména o žáky 1. – 5. tříd. Družina byla využívána především dětmi pracujících matek. Družina

²²⁸ Tamtéž, nestránkováno.

²²⁹ Gymnázium J. A. Komenského Nové Strašecí. Sborník 1954 - 1994. Nové Strašecí, 1994, nestránkováno.

²³⁰ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²³¹ Gymnázium J. A. Komenského Nové Strašecí. Sborník 1954 - 1994. Nové Strašecí, 1994, nestránkováno.

²³² ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 10.

²³³ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

měla pestrou náplň. Např. dbala o estetickou výchovu. Úkolem žáků bylo mimo jiné upravovat výzdobu svých tříd a podílet se na květinové výzdobě i na přeměnách nástěnek, které měly informovat o tehdejších nejdůležitějších událostech.

Začala zlepšovat i zdravotnická výchova. Pro představu můžeme uvést příklad – každý z žáků na prvním stupni měl svůj ručník, což do té doby nebylo obvyklé.²³⁴ Od 50. let začala spolupráce školy s místním Dětským domovem, mnozí z učitelů domov několikrát týdně navštěvovali. Snažili se pozorovat chování dětí a pomoci vychovatelům radou ke zlepšení kázně a výchovy.²³⁵

Od vzniku ČSSR do roku 1989

Velký důraz je v kronice věnován na rok 1960, kdy byla přijata nová ústava, podle níž se základní škola rozdělila na první a druhý stupeň. Nový školský zákon změnil též název školy na Základní devítiletou školu v Novém Strašecí. Základní vzdělání se od školního roku 1960/1 prodloužilo na devět let. Ústava zaručovala bezplatné vzdělání všem. V souvislosti s tímto právem byly všem dětem bezplatně poskytovány učebnice a školní potřeby.²³⁶

Pravidelně se scházela školní pedagogická rada, někdy i šestkrát do roka. Náplň rady byla povětšinou stejná, jednalo se o výchovu žáků, o jejich vedení k samostatné práci apod.

V roce 1967 byly vydány další školní plány, které upravovaly počty hodin v určitých předmětech. Na prvním stupni byly zvýšeny hodiny tělesné výchovy, ve čtvrté a páté třídě bylo zrušeno psaní. Občanská výchova byla dána do osnov až posledním dvěma ročníkům na druhém stupni.

²³⁴ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²³⁵Tamtéž, nestránkováno.

²³⁶Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

Upraveny byly i pracovní vztahy učitelů, kterým se úvazek snížil v pracovním týdnu o jednu vyučovací hodinu. Větší důraz byl kladen na lékařskou péči, což dosvědčují pravidelné půlroční prohlídky žáků, konané od 60. let, jež dokládá i rozhovor s Jiřinou Hejnou.²³⁷

Zajímavostí například je, že z celkového počtu absolventů, kteří opustili ZDŠ v roce 1868/9, tvořilo bez ukončeného vzdělání přes 15 % zdejších žáků.²³⁸ Školní rok 1970/1 přinesl jisté oživení v tom, že ředitel Feireisl provedl průzkum žakovských postojů. Dle průzkumu se přišlo na to, že neoblíbenějším předmětem se stala hudební výchova, neobtížnějším chemie a nejnudnějším fyzika. Zavedeny byly také nepovinné předměty od 7. třídy, na výběr byly jazyky, cvičení z matematiky či češtiny nebo praktická cvičení jako vaření či dílny. Od 70. let se na zdejší škole podporovalo dopisování si žáků s žáky ostatních socialistických zemí. Ředitel Feireisl se hojně zabýval experimentální výukou²³⁹

Experimentální výuku popisuje i současný ředitel Hajný: *„Naše škola byla tzv. pilotní – jako pilotní škola zde bylo zavedeno vyučování množin o 5 let dřív. Pokud se nemýlím, oficiálně se do ostatních škol množiny dostaly až v roce 1976, zdejší škola se tím začala zabývat od roku 1971. Od 60. let se zkoušely různé pedagogické experimenty, například polo odborné vyučování na prvním stupni. Většinou se experimenty povedly a zvýšily úroveň žáků ve vzdělání. Ředitel Feireisl v tomto ohledu naši školu pozdvihl, poněvadž na experimenty byl přeborník.“*²⁴⁰ Aby se zde nejednalo pouze o výčet informací a událostí, které zdejší školu provázely, nabízíme čtenáři úryvek z rozhovoru s učitelkou Hejnou, která se rozovídala o školních pomůckách a spolupráci s rodiči žáků: *„Od poloviny 50. let, kdy jsem započala učit na novostrašecké škole, se mi jako první vybaví vzpomínky na učebnice, hezky barevné, obrázkové, některé dokonce vázané – a jak jsme zvyklí i dnes, na konci*

²³⁷ Dle rozhovoru s Jiřinou Hejnou, vedený autorkou Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014, v Novém Strašecí.

²³⁸ Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 69-71.

²³⁹ Tamtéž, s. 103.

²⁴⁰ Dle rozhovoru se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 3. 2014, v Novém Strašecí.

*kapitoly byly otázky, aby si žáci sami uvědomili, na co zapomněli. Používaly se malé notýsky, které žáci dostávali společně s učebnicemi na začátku školního roku. Do notýsku se zapisovaly důležité informace a dávaly se tam místo známek obrázky z tiskátek, my jsme měli k dispozici jahůdkové a bramborové tiskátko. Postupem tříd byla zavedena žákovská knížka, která byla používána i na poznámky a informování o žákově chování. Spolupráce s rodiči byla mnohem snadnější než v dnešní době, stačilo požádat právě prostřednictvím žákovské knížky o konzultaci s rodiči, kteří vždy dorazili bez větších problémů co nejdříve.*²⁴¹

V prostorách školy byl v roce 1972 zřízen školní klub, který zajišťoval celodenní výchovný systém. Dohled byl svěřen zástupci ředitele a výchovnému poradci Karlu Čížkovi. Od roku 1976 se začal na popud žákovské samosprávy vydávat školní časopis *Školáček*, který pomáhal vést právě Karel Čížek. Časopis informoval o dění ve škole, o umístění žáků na olympiádách v různých předmětech a o dalších zajímavých úspěších školy. Na začátku byla vždy nějaká básnička, písnička. Velký prostor poskytovali sami žáci obrázkům, různým osmisměrkám, křížovkám, kterými si pak zábavně krátili přestávky. Žáci sami do časopisu přispívali i svými vymyšlenými příběhy, povětšinou se jednalo o pohádky. Za zmínku stojí, že časopis vychází dodnes.²⁴²

V osmdesátých letech se začíná měnit povaha záznamů v kronice, převažují především statistické údaje, záznamy o finančních příspěvcích sdružení rodičů, přehledy a výsledky sportovních závodů, včetně pionýrských. V tomto desetiletí se začaly projevat nedostatky v pracovním vyučování, jelikož jej dle záznamu neměl kdo vyučovat. Další problém nastal roku 1986, kdy bylo málo kvalifikovaných učitelů fyziky.²⁴³

Základní škola začala více spolupracovat s ostatními výchovnými organizacemi ve městě, zejména s mateřskou školou. Ve školním roce 1988/9 byl

²⁴¹ Dle rozhovoru s Jiřinou Hejnou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 3. 2014, v Novém Strašecí.

²⁴² Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 194.

²⁴³ Tamtéž, s. 272- 315.

zprovozněn pionýrský dům, dnešní Dům dětí a mládeže. V důsledku tohoto byl ve škole zrušen celodenní výchovný systém. V tomto roce také započal experiment ve výuce pracovního vyučování ve třídách - místo výuky prací na pozemku byli žáci seznamováni se základy programování a obsluhy počítače.²⁴⁴ Další změny nastaly až na počátku 90. Let, ty již ovšem nebyly součástí tohoto výzkumu.

Novostrašecké školní budovy

Za své existence byly školy v Novém Strašecí umístovány různě. Ze záznamů je zřejmé, že místní školy byly od dávných dob spojeny s okolím kostela Narození Panny Marie. Doložené je například, že na počátku 18. století došlo ke stavbě školy, která však v roce 1713 byla požárem zničena. Většina budov v této době byla dosud dřevěná. Je to jeden z důvodů, proč školní budovy neměly ve městě dlouhého trvání.²⁴⁵

Po dalších požárech v letech 1811 a 1812 se „škola“ přesunula na radnici, provizorně i do měšťanských domů a hostinců, kde se vyučovalo. Máme k dispozici prameny potvrzující stavbu nové školní budovy, dokončené v říjnu 1819, jež byla až do konce 1876 nazývána školou farní a používala se až do postavení nové školní budovy na náměstí. Posléze měla i jiné využití, jak Jan Černý ve svém textu uvádí: *„dům číslo popisné 123, dnešní muzeum, sloužil pro školní potřeby až do druhé světové války, tedy i poté, co se odtud v roce 1897 odstěhovaly obecné školy do nové budovy na náměstí.“*²⁴⁶

Nová školní budova

Již od počátku 80. let 19. století probíhala jednání o nové škole. O výstavbě budovy bylo vedeno mnoho rozhovorů a zvažovalo se několik alternativ. Mezi významnější

²⁴⁴Tamtéž, s. 316-327.

²⁴⁵ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 5-6.

²⁴⁶ČERNÝ, Jan. *Novostrašecké školy a školní budovy. Novostrašecký měsíčník*. 2010, Roč. 14, č. červen, s. 28.

patřila přestavba původní školy, což znamenalo menší náklady pro město. V roce 1894 však přišlo konečné rozhodnutí - o výstavbě zcela nového objektu. Bylo vybráno místo na náměstí. Plánem bylo postavit budovu, která bude mít více místností, než kolik bylo v danou chvíli potřeba pro měšťanskou a obecnou školu. Celkové náklady na výstavbu školy byly 160 000 korun. Obec posléze musela vykoupit několik domů, za které zaplatila dalších 31 000 korun, teprve pak se konečně mohlo přikročit ke stavbě. Kvůli této výstavbě se město zadlužilo, jelikož si muselo půjčit od pražské městské spořitelny. Splacení dluhu trvalo několik let. Jedním z následků zadlužení byla snaha místní rady o přirážky z přímých daní.²⁴⁷

Nová budova vznikla v nároží Komenského náměstí a Kostelní ulice. Stavbou byl pověřen zednický mistr Vojtěch Molek, nejspíše ji projektoval Ing. Švejcár.²⁴⁸

Jan Černý popisuje stavbu takto: „*Šlo o významný zásah do urbanismu. Na místě několika přízemních měšťanských domků se stavěla dvoupatrová mohutná dvoukřídlá budova, jež zásadně změnila vzhled města a dodnes jde bezesporu o nejtypičtější dominantu Nového Strašecí. Stavbě vévodí tehdy módní věž, jež zvýrazňuje nároží kompozičně zdařilé budovy jak v pohledu z náměstí, tak od kostela. Novorenesanční fasáda už neodmyslitelně k našemu náměstí patří a busta J. A. Komenského, kterou najdeme již na nejstarších fotografiích z počátku 20. století, je zcela příznačná. Není sice zakomponována do původního výkresu z roku 1895, avšak ten například zase předpokládá hodiny umístěné ve střechě věže.*“²⁴⁹

V rakovnickém archivu je uložen dokument, ve kterém novou školní budovu hodnotí slánský okresní inspektor a další členové místní školní rady. Ze zápisu je zřejmé, že školní budova byla postavena na stanovišti předtím úředně schváleném

²⁴⁷VACEK, František. *Dějiny města Nového Strašecí*. Vyd. František Soukup, Kladno 1930. Garn: Brno 2013. s. 445-446.

²⁴⁸ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 8.

²⁴⁹ČERNÝ, Jan. *Mají od starodávna na pečetí hlavu člověčskou: vybrané kapitoly z dějin města Nového Strašecí*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2013. ISBN 978-80-903054-3-4. s. 186.

slánským hejtmanem. Jednotlivé místnosti byly shledány jako prostorné, vzdušné a světlé. Ve škole byla také provedena ventilace v učebnách. Učebny, schody i záchody byly postaveny přesně dle plánů. Všechny učebny nebyly nově zařízeny, některé byly vybaveny starším, ale vyhovujícím nábytkem. Vyžadoval se oddělený vchod, schodiště i toalety pro chlapce a dívky, což budova splňovala. Při prohlídce se však nalézaly odchylky od původního plánu. Jednalo se o malé odchylky, kterých se stavitelé objektu dopustili. Zmiňuje se zde jiná poloha tělocvičny, která byla původně projektována v přízemí. Dvůr byl podle plánu rozdělen na dvě části, jelikož se počítalo se založením školní zahrádky i letním cvičišťem. Též byly brány ohledy do budoucnosti, aby se mohla školní budova při případné potřebě rozšířit.²⁵⁰ Veškeré náklady na zřízení a zařízení budovy neslo již zmíněné místní zastupitelstvo. Stavební plány se nedochovaly v úplnosti, ale s jistotou lze tvrdit, že všechny byly potvrzeny slánským hejtmanem.²⁵¹

Dne 15. listopadu se konala kolaudace nové školní budovy²⁵² a 21. listopadu 1897 proběhlo slavnostní svěcení nové školní budovy, obřad vedl Josef Tichovský. Po mši se průvod vydal na náměstí k budově školy. Žák měšťanské školy Václav Rotta, navštěvující druhou třídu, pronesl proslov ke slavnostnímu otevření. Po tomto proslovu se začalo se svěcením celé nové budovy. Byl zavěšen sv. kříž, sbor zapěl píseň „Modlitba“. Posléze měl JUDr. Antonín Justa proslov o vystavění školní budovy, v němž mimo jiné poděkoval všem, kteří se angažovali při zřízení nové školy, a to zejména obecnímu zastupitelstvu, místní i okresní školní radě apod. Během poklidné slavnosti žáci zazpívali píseň „*Kde domov můj*“ a později i rakouskou

²⁵⁰Státní okresní archiv Rakovník, fond: Berní úřad Nové Strašecí: karton Nová škola č. 209, kartonové číslo 37.

²⁵¹ČERNÝ, Jan. *Mají od starodávna na pečeti hlavu člověčskou: vybrané kapitoly z dějin města Nového Strašecí*. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2013. ISBN 978-80-903054-3-4. s. 186.

²⁵²Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

hymnu. Klíče od budovy symbolicky převzal od purkmistra Františka Břejchy ředitel obecné a měšťanské školy Filip Hyšman.²⁵³

Školní budova ve 20. století

Ve školní budově sídlily od roku 1897 obecné i měšťanské školy chlapecké a dívčí. Ze zápisů školní kroniky se dozvídáme, že klíčovým cílem, kterého chtěli zaměstnanci školy dosáhnout, bylo zvelebení školy. Nalézáme mnoho zápisů o tom, kolik a v jakém roce bylo pořízeno vybavení do učeben. Školní místnosti byly pravidelně čištěny, neopomíjelo se ani na kontrolu hromosvodů. První větší úprava proběhla na konci školního roku 1904, kdy se v budově přepažila jedna chodba u kreslírny, k tomu byla upravena omítka na venkovní fasádě a vymalovány vnitřní prostory. V roce 1907 byl pronajat školní radou od farního úřadu pozemek, tento počín umožnil zřízení školní zahrady. Jednalo se o pozemek u strašeckého kostela, jehož blízkost byla pro školu velkou výhodou. Další zmínka o úpravě školní budovy je z 1. listopadu 1926, kdy se pro chlapecké ruční práce zařídila dílna v bývalém bytě ředitele školy. Dílna se musela řádně upravit, aby ji žáci mohli plně využívat.²⁵⁴

Tesař Václav Vyskočil ve spolupráci s žáky zdejší školy postavil na Šibeničním vrchu dřevěnou velkou houbu, pod níž byla dána sedátka. Občané z města ji nazývali Paraplíčko, protože skoro na témže místě byla před první světovou válkou lokalita zvaná paraple.²⁵⁵ Dne 14. října 1933 se konala slavnostní kolaudace nově zřízených učeben, které vznikly po bývalé kreslárně. Při kolaudaci nechyběli zástupci okresního školního výboru ve Slaném.²⁵⁶

²⁵³ POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 10. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č 11, s. 20.

²⁵⁴ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁵⁵ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁵⁶ Tamtéž, nestránkováno.

V roce 1943 bylo na školním dvoře postaveno skladiště na odpadové hmoty, zejména uhlí a dřevo. Školní zahrady byly v tomto roce včleněny do totálního válečného nasazení tak, že veškeré plochy bylo použito k osázení zeleninou. V chlapecké školní zahradě získali až 116 m² k osevu zeleniny, jelikož zrušili záhony trvalek a jiných květin.²⁵⁷

Při pololetních prázdninách roku 1950 došlo k parketování čtvrtých tříd a dokončení šaten a tělocvičny. Tato úprava školy si vyžádala 70 000 korun.²⁵⁸ Rok 1953 přinesl i novou školní zahradu, jelikož místo staré mělo být vybudováno nové sportovní hřiště, jehož využití bylo přislíbno školní mládeži. Městský národní výbor tedy pro školu vydal pozemek na Šibeničním vrchu, kde se od jara mělo začít pracovat. Postupem času se však přišlo na to, že tento pozemek školním potřebám nevyhovuje, jelikož neměl dostatek vody. V důsledku tohoto zjištění škola dostala od MěstNV nový pozemek v Hliništích. Tentýž rok se o letních prázdninách přikročilo k větším úpravám, dohodnuta byla i dostavba dvou tříd. Mimo jiné někteří žáci a učitelé společně vysekali dráhy pro vedení na elektrinu a rozhlas ve většině tříd a chodeb.²⁵⁹

Ve školním roce 1954 byl zakoupen nový nábytek do několika učeben, provedena kanalizace a zřízen vodovod do školní kuchyně. Nutností se staly i venkovní opravy, a proto byla střecha opatřena novou krytinou. Mimo jiné škola neopomněla ani vybavení kuchyně, do které pořídila nový kotel, sporák i elektrickou škrabku. Největší senzací tohoto roku bylo však vybudování kluziště. Přebudována byla bývalá školní zahrada, finance na to byly poskytnuty od místního Sokola a

²⁵⁷Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁵⁸Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁵⁹Tamtéž, nestránkováno.

MěstNV. Jednalo se o velkou investici. I školní mládež se však snažila zapojit, celkově žáci odpracovali na kluzišti 783 hodin.²⁶⁰

Také v květnu 1955 se škola rozhodla zvelebit školu, a proto se věnovaly finance do nového nátěru oken směrem na náměstí. Škole se začaly v tomto roce připomínat problémy s nedostatkem prostoru, řešilo se nejen rozšíření nové školní jídelny, ale i šatny aj. Od jara se pracovalo na přístavbě školní budovy tak, aby se v novém školním roce mohly začít používat 2 nové učebny, šatny a tělocvična.²⁶¹ Zdejší škola patřila v 60. letech k nejlépe vybaveným a uspořádaným školám v okrese. Velkou zásluhu na tom nesl ředitel školy Eduard Feireisl a jeho učitelský sbor, který zde trávil mnoho volného času.²⁶²

Ve školním roce 1964/5 byla nově zřízena školní kuchyně a jídelna mimo školní budovu. Žáci chodili do jídelny přes školní dvůr, který se postupně upravoval tak, aby vyhovoval vzrůstajícím podmínkám. Pomáhali žáci, učitelé i rodiče.²⁶³ Tento rok přinesl škole velmi dobrou zprávu: „*Místní tělovýchovný a sportovní klub v dohodě s MěstNV předal do majetku školy místní zimní stadion. Stadion je blízko školy, žáci jej budou používat jak v zimních, tak i v letních měsících.*“²⁶⁴

Budova školy byla v roce 1967 rozdělena mezi ZDŠ a SVVŠ. Jednalo se o to, že místnosti obrácené do Komenského náměstí v I. a II. poschodí byly přiděleny SVVŠ, ostatní ZDŠ. Tím nastal další problém s nedostatkem prostor. Provizorním řešením se dokonce stalo, že kabinety byly na chodbě a menší třídy byly umístěny do větších kabinetů. Muselo se tedy postupem času přikročit k přebudování systému tříd a pracoven. Došlo až ke krajnímu řešení, kdy byl o prázdninách vybourán bývalý byt

²⁶⁰Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁶¹Tamtéž, nestránkováno.

²⁶²Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 16.

²⁶³Tamtéž, s. 22.

²⁶⁴Tamtéž, s. 30.

ředitele školy, čímž vznikla jedna větší třída. Otázka prostoru se alespoň na chvíli odsunula do pozadí.²⁶⁵

Ředitel ZDŠ poslal zprávu o stavu školy na městský národní výbor (dále jen jako MěstNV), členové rady byli s problémem obeznámeni. Na radě byla zdůrazněna nutnost přístavby školy, a proto byl do školy vyslán odborník, jenž měl za úkol zjistit možnosti výstavby.²⁶⁶

Po upozornění ředitele na neutěšený stav prostoru začala reagovat na situaci městská rada. „*Rada MěstNV doporučuje vyvolat jednání ohledně vykoupení sousedního domku čp. 218 Jiř. Melčové, což by rozšíření školy bylo velmi výhodné a mohl by se postavit celý nový blok. Byla by vyřešena otázka nedostatku místností i tělocvičny.*“²⁶⁷

Přístavba školy byla vytyčena jako bod akčního programu MNV a jako jeden z primárních úkolů města. Mimo jiné byly navázány rozhovory s okresním stavebním podnikem o možnostech přístavby, přičemž by byl také vyřešen problém s výstavbou tělovýchovného objektu pro školu.²⁶⁸

Od roku 1970 školní prostředí ožilo, vybuodovalo a přebudovalo se mnoho pracoven, učebeň, díleň. Škola investovala společně za pomoci MNV značnou částku i do podchodů, které dodnes spojují jednotlivé části školní budovy.

V dubnu 1973 bylo započato se stavbou nové školní jídelny. Plánový náklad se zaokrouhlil na 600 000 korun. Tato stavba byla dokončena v srpnu téhož roku. Ředitel Hajný přispěl svou vzpomínkou k danému tématu: „*Dříve školní jídelna byla součástí školního komplexu. Když jsem tady byl týden v roce 1973 na mé školní praxi,*

²⁶⁵ Tamtéž, s. 55.

²⁶⁶ Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zápis ze schůze rady MěstNV, 18. října 1968. s. 2. Kartonové číslo 297.

²⁶⁷ Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zápis se schůze rady MěstNV, 19. července 1968. s. 3. Kartonové číslo 297.

²⁶⁸ Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zpráva o činnosti rady a kontrola plnění usnesení od posledního zasedání, 6. prosince 1968. nestránkováno. Kartonové číslo 297.

tak jsem zrovna kopal základy, aby se mohla jídelna rozšířit. Byl tam dlouhý stůl, po celé šířce. V průměru se vařilo kolem 500 obědů, jelikož se zde nestravovala pouze naše základní škola, ale i gymnázium. Do jídelny se chodilo přes dvůr. Vyběhlo se asi sedm schodů a už jsme byli tam. Kolikrát se stála dlouhá fronta až za roh, jelikož jídelna byla opravdu malá, a proto než se všichni vystřídali, trvalo vše dlouho.“²⁶⁹

V tomto roce byla provedena rekonstrukce elektrického osvětlení a zavedeno elektrické topení.²⁷⁰ V suterénu školy bylo vybudováno tzv. studijní centrum se studovny, učitelskou a s žakovskou knihou.²⁷¹

Ve školní jídelně se i s žáky gymnázia stravovalo průměrně 540 žáků. V tomto zařízení pracovala od 70. let jako vedoucí M. Bechyňová, dále J. Janská, Mužkovská, či Nyklová, které poskytly pro výzkum své vzpomínky.²⁷²

V 70. letech je školní budova využívána takto: „*V přízemí byly třídy pátých až devátých tříd, 1. patro patřilo prvním až čtvrtým třídám, 2. patro využívalo gymnázium. K vyučování se využívalo i suterénu a místnosti na dvoře školy, které byly adaptovány z bývalého seníku a konírny.*“²⁷³

Přestavba školy, která byla zahájena 8. 9. 1981, úspěšně pokračovala. Zejména díky iniciativě učitelů a rodičů se v jarních měsících započalo s budováním sportovního stadionu „Na Kocourku“. Byly položeny chodníky kolem běžecké dráhy apod. Tento rok zkomplikovala voda, která během hlavních prázdnin vnikla do tělocvičny a zničila celou podlahu a část zařízení, čímž byl znovu nabourán už tak napjatý rozpočet školy. Školu zachránilo pochopení městského národního výboru, který náklady na rekonstrukci uhradil.²⁷⁴ V srpnu roku 1982 měla být přístavba dána

²⁶⁹ Rozhovor se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014, v Novém Strašecí.

²⁷⁰ Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 141.

²⁷¹ Tamtéž, s. 197.

²⁷² Tamtéž, s. 238.

²⁷³ Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 239.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 269 – 270.

do provozu. V budově se nacházelo 15 tříd, dílny, školní byt, šatna pro 12 tříd a byt pro školníka.²⁷⁵

I Jiřina Hejná se o tom zmiňuje ve svém povídání: „*Od počátku 80. let byly v důsledku přístavby velmi ztíženy podmínky. Já a učitelka Eva Krupilová jsme zrovna v tento rok měly kupodivu málo dětí. Řešil se nedostatek učeben pro třídy, a proto jsme následně s již zmíněnou Krupilovou byly nuceny obývat dům Na Kocourku, primárně určený jako místnost pro družinu. Naše vyučování bylo ztíženo tím, že k dispozici byla pouze jedna větší místnost, proto jsme si prostor musely rozdělit tabulí. Daly jsme tam židličky a stoly, čímž byla jistá diferenciací dokonána. Když jsme stály, tak jsme na sebe s Evou viděly. Hodiny byly zajímavé, měly jsme štěstí na žákovský kolektiv, jelikož v těchto podmínkách jsme musely obě spíše šeptat. Občas to samozřejmě nebylo jednoduché, když jedna třída měla češtinu a druhá matiku, tak v tom byl poněkud chaos. Tento stav trval asi 3 roky. V roce 1983 byla dokončena přestavba a problém s nedostatkem místa byl vyřešen, tedy alespoň na pár let.*“²⁷⁶

Také kronika se zmiňuje: „*Výstavbou nové školní budovy s patnácti učebnami a deseti kabinety se původní svízelný kapacitní stav zlepšil. Nová školní budova se však ocitla po materiální i estetické stránce v ostrém kontrastu s budovou starou. V průběhu školního roku byly ve staré budově vyměněny všechny dveře do učeben, především z bezpečnostních důvodů.*“²⁷⁷ Po otevření nové dostavby vznikl však další problém, s nímž se nepočítalo. Počet žáků se zvýšil, jelikož v sousední obci Rynholci byla vzhledem k těžbě lupku zastavena výuka na zdejší škole, čímž do Nového Strašecí přibýlo asi 140 nových žáků.²⁷⁸ Ředitel Hajný vypráví: „*Ve školním roce 1988/9 jsem sem nastoupil jako nový ředitel, za první rok se toho nikdy moc nestihne, ale v roce 1989 byla například dostavěna nová školní jídelna, která již*

²⁷⁵ Tamtéž, s. 284

²⁷⁶ Rozhovor s Jiřinou Hejnou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 3. 2014, v Novém Strašecí.

²⁷⁷ Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 291.

²⁷⁸ ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 12.

*nebyla součástí školního komplexu a muselo se kni chodit přes celé náměstí až k zastávkám.*²⁷⁹

Kulturní a společenský život školy

Velkou část zápisů v kronikách tvoří kulturní zprávy ze školního života, v průběhu vyučování i po něm. Jedná se o poznávací výlety, koncerty, besedy, vlastivědné výlety, sportovní závody a jiné akce. Ze záznamů lze usuzovat v souvislosti s osvětovou a kulturní činností školy na značnou iniciativu učitelů. Důležitá je i činnost sdružení a spolků, z nichž za zmínku stojí nadace Františky Seisserové, Visitkové sdružení, dámský odbor Jednoty Severočeské. Se spolky podporujícími školní záležitosti se může každý setkat v pramenech již od konce 19. století. Tyto spolky se snažily zejména o peněžní pomoc na učební pomůcky pro chudé. Z nadace Františky Seisserové se od počátku pořádala Vánoční slavnost, z tohoto fondu byly děti obdarovávány. Můžeme najít i ostatní spolky pomáhající chudým dětem na zdejší škole, jako například Polévkový ústav, který povětšinou fungoval od listopadu do února a vařil v průměru okolo 150 polévek denně.²⁸⁰

Již od počátku existence školy se dala doložit divadelní představení, která byla tematicky zaměřena a byla hrána žáky k určitým událostem, zejména pak k různým oslavám či výročím – např. k 10., 20. a 30. výročí měšťanské školy, státním výročím apod. Představení byla uspořádána ve velkých prostorách, aby se mohli přijít podívat i lidé z okolí. Výtěžky z her byly povětšinou dány potřebným spolkům. Jedna z významnějších událostí proběhla ještě i v roce 1951 a vztahovala se k 100. výročí narození Filipa Hyšmana, uspořádala se výstava jeho práce. Při této příležitosti bylo uspořádáno divadelní představení, jehož náplní byla jedna z Hyšmanových her. Hry od tohoto autora byly v místním prostředí hrány velmi často a byly oblíbené. Obecná a

²⁷⁹ Rozhovor se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014, v Novém Strašecí.

²⁸⁰ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy od roku 1881. Uloženo v ředitelně Základní školy v Novém Strašecí, nestránkováno.

měšťanská škola se také často účastnily mezinárodních kreslířských kongresů, kde žáci představovali především svá výtvarná díla.²⁸¹

Škola samozřejmě pořádala i sportovní závody, často i s okolními vesnicemi a městy. Často se účastnila okresních soutěží konaných povětšinou v Rakovníku a okresních i celostátních spartakiád, které započaly v toce 1955. Konec školního roku patřival tradičně výletům. Na zdejší škole jsou záznamy o výletech na Křivoklát, do Slaného a do blízkého okolí, datovány již od přelomu 19. a 20. století. Jednalo se o krátké výlety do nedaleko vzdálených lokalit. Například první výlet do Prahy byl uskutečněn až v roce 1903. Poté se jezdilo do Prahy pravidelně, nejvíce se navštěvovalo Národní muzeum, Hradčany, orloj a jiné pamětihodnosti.²⁸²

Od 50. let se do popředí dostává organizátorské činnosti v oblasti kultury dostává SRPŠ (Sdružení rodičů a přátel školy), které se zajímalo o aktivity žáků a pomáhalo. Zpráva o stavu školství k roku 1950 vypovídala o tom, jak byla rozvíjena zájmová činnost na škole, zejména kroužky a Pionýr.²⁸³

Bývalá žákyně Lenka Kopřivová vzpomíná na svůj první školní den v roce 1974: *„Můj úplně první školní den započal tehdy, když jsme přišli do slavnostně vyzdobené třídy, kde bylo na tabuli napsáno křídou uvítání. Posadili jsme se každý, kam jsme chtěli, jelikož místa nebyla určena. Nejdříve nás uvítala naše třídní učitelka, která nám pověděla základní informace. Všechny učebnice a pomůcky jsme měli všichni žáci naskládané na lavici a nic jsme za ně neplatili. Samozřejmě nechyběli rodiče jako naše morální podpora, kteří stáli vzadu v místnosti. Po úvodních slovech třídní učitelky nás přivítali starší pionýři pásmem básniček a citací. První školní den vždy*

²⁸¹ Tamtéž, nestránkováno.

²⁸² Pamětní kniha obecné a měšťanské školy od roku 1881. Uloženo v ředitelně Základní školy v Novém Strašecí, nestránkováno.

²⁸³ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

*trval nanejvýše dvě hodiny, jelikož zejména pro nás žáky mělo zkrácené vyučování své kouzlo.*²⁸⁴

Další významnou kulturní akcí byla až Vánoční slavnost. Od počátku měšťanské a obecné školy se Vánoční besídka konávala v prostorné místnosti, do níž se vešlo celé žactvo, které zpívalo koledy kolem ozdobeného vánočního stromku. Posléze se z peněz od dobročinných spolků koupily nejdůležitější věci pro chudé, většinou nějaké oblečení.

Postupem času se Vánoční besídka přestala konat ve větší místnosti. Od roku 1955 si ji každá třída uspořádávala sama. Pionýři si zakoupili stromky, ozdobili je a se souhlasem ředitele školy uspořádali ve třídě malý večírek. Školní časopis Školáček poté vždy informoval o průběhu zdejších oslav. Nechyběl ani krátký článek o průběhu slavností v určitých oddílech.²⁸⁵

Nesmíme opomenout Den učitelů 28. března. Tento svátek se slavil na počest narození Učitele národů, jímž byl Jan Ámos Komenský. Pověštinou žáci kupovali svým třídním učitelům malé dárečky. Poprvé se na zdejší škole slavil Den učitelů v roce 1955, poté se jednalo o každoroční slavený svátek.²⁸⁶

Svátek práce 1. máj patřil k významným dnům po celé období socialismu. Od 10 hodin měli občané i žáci program na náměstí. V kině byl dokonce promítán širokoúhlý film, na náměstí hrála muzika. Prvomájového průvodu se účastnily všechny třídy zdejší základní školy. Velmi pěkně zapůsobila výzdoba průvodu jednotlivých tříd. Žáci 1. - 4. třídy vyzdobili průvod různými mávátky, která si sami vyrobili. Používaly se alegorie. Páté třídy např. šly v průvodu jako turisté, 6. třídy jako modeláři a 7. třídy jako sportovci. Většina žáků z 8. tříd nesla prapory v čele průvodu, část žáků chodila také se svými zájmovými oddíly TJ, jako byla kopaná a hokej, část tvořili i rybáři.²⁸⁷ V čele průvodu školy obvykle šla vlajková četa a za ní

²⁸⁴ Dle rozhovoru s Lenkou Koprivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014 v Novém Strašecí.

²⁸⁵ Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

²⁸⁶ Tamtéž, nestránkováno.

²⁸⁷ Tamtéž, nestránkováno.

členové skupinové rady a celoškolského výboru žakovské samosprávy. K májovým oslavám byly vždy vyzdobeny školní místnosti i budova, třídní nástěnky byly tematicky změněny.²⁸⁸ Ředitel Hajný vzpomíná na svá žakovská léta, kdy navštěvoval zdejší školu a na oslavu 1. máje: „Zajímavý zážitek pro mě byla oslava 1. máje roku 1965. Den předtím za námi přišli starší spolužáci, jestli někdo nechce jít již ráno a dělat budíček. Jednalo se o dechovou kapelu, která se scházela kolem 6. hodiny ranní, prošla skoro celé město a za úkol měla budit svým hraním lidi. Samozřejmě jsem to nemohl odmítnout, a proto jsme ještě s dalšíma dvěma pionýry souhlasili. Měli jsme náš oblek a s hrdostí jsme se tohoto úkolu zhostili.“²⁸⁹ Další jeho historka je spojena též s určitou oslavou: „Další vzpomínka je z března 1964, nevím sice s určitostí, k jaké oslavě to přiřadit, ale byl jsem ve čtvrté třídě čerstvým pionýrem. Zrovna tento rok vyletěl Gagarin na měsíc. Byl ještě sníh. Udělali jsme si všichni předtím v hodině takové malé rakety. Poté jsme šli v průvodu a slavili, mávali jsme s raketkami. Posléze jsem si musel raketu nějak opřít lehce přes rameno, a jak bylo vlhko a sníh, tak sem si obarvil asi nejspíš tím červeným krepákem, který mimo jiné krásně zdobil mé dílo, svůj nový baloňák. Bylo mi deset a myslel jsem, že mi končí svět, jelikož jsem ho úplně zničil, což pro mě bylo něco strašného. Ještě si také pamatuji Lampionový průvod, který byl uspořádán vždy na Velkou říjnovou socialistickou revoluci, vždy v listopadu.“²⁹⁰

Každoročně se škola na konci roku loučila se svými žáky buď v tělocvičně, nebo v kulturním domě. Vyprávění Lenky Kopřivové o posledních dnech školy zní: „Na konci školního roku se chodilo na program, který si připravili žáci 1. - 9. třídy do sokolovny, posléze do zdejšího Kulturního domu. Žáci prvních ročníků se například pochlubili perfektní znalostí množin, další předvedli ukázky z hodiny tělesné, pokračovalo pásmo pohádek, hudebních vystoupení, i ukázka cizích jazyků. Celý program byl prokládán hudbou a zpěvem školního pěveckého sboru. Na konci se učitelský sbor rozloučil s žáky 8. a 9. tříd. Závěrem obvykle pionýři složili pionýrský

²⁸⁸ Tamtéž, nestránkováno.

²⁸⁹ Dle rozhovoru se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014 v Novém Strašecí.

²⁹⁰ Tamtéž.

slib. „²⁹¹ Ředitel Hajný k tomu dodává: „Na konci roku po vystoupení všech tříd jsme vyznamenali sportovce nebo děti, které měly vyznamenání či se jinak zapojily do aktivit, šířící věhlas naší školy, což byly různé okresní soutěže, recitace apod. To vše se povětšinou platilo právě z fondu SRPŠ. „²⁹²

Učitelka Jiřina Hejná, jenž na zdejší základní škole působila od roku 1955 do roku 1994, vzpomíná na kulturní akce a výlety školy během celého školního roku: „*Naše výlety stejně jako u ostatních škol byly zaměřeny na poučení a poznání nových věcí. Výlety obvykle začínaly kolem 7. a 8. ráno, kdy jsme měli přichystaný autobus. Vždy se ale jednalo o jednodenní cesty, někdy jsme se vraceli až kolem osmé večer. Na konci každého výletu jsme zpívali, protože sama jsem ke zpěvu inklinovala. Žáci tím pádem byli zaměstnáni, takže jsme byli spokojeni, jak řidič, tak i my – povětšinou dvě učitelky. Často jsme jezdili na výlety do Prahy, kde jsme prošli nejdůležitější historické památky, protože je logické, že žáci si zapamatovávají lépe ty informace, které vidí na vlastní oči. Po Praze jsme se někdy stavěli v Lidicích, jelikož ze smutných událostí je nutno se poučit pro příští generace. Zanechali jsme tam se žáky kytičku jako uctění, z těchto momentů měli i oni silný pocit. Mimo jiné například mé třídy vyrážely do Terezína, na Ještěd či jsme byli i v Babiččině údolí. U všech výletů žáci silně pociťovali prostředí a atmosféru místa. Mám jednu vzpomínku spojenou právě s jedním z výletů do liberecké ZOO, měla jsem ve třídě dva uličníky, kteří tam dlouhou chvíli pokoušeli orangutana, kterému právě museli čistit výběh, poněvadž byl plný vody. Poté, co orangutanovi došla trpělivost a byl opravdu nahněvaný, vzal do rukou vodu a vychrstnul ji na nás, zejména moje maličkost to schytala nejvíce. Doufám alespoň, že se mu poté ulevilo.*

Malé exkurze jsme pořádali i v našem městě, každý rok jsme například chodili do zdejší knihovny. Tam nás paní seznamovala s novými knížkami, které vyšly v průběhu daného roku. Chodili jsme také často do kina. Škola někdy také pořádala

²⁹¹ Dle rozhovoru s Lenkou Kopřivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014 v Novém Strašecí.

²⁹² Dle rozhovoru se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014 v Novém Strašecí.

program pro děti, kdy někoho pozvali, odehrávalo se to povětšinou v tělocvičně, byli to různí kouzelníci, ale i například Dagmar Patrasovou s panem Slováčkem. Paní Dagmar dělala v televizi pořady pro děti. Naše škola měla mimo jiné smlouvu s kladenským divadlem, proto jsme využívali možnosti a jezdili jsme tam s žáky minimálně jednou za měsíc. Jednalo se o loutkové divadlo.“²⁹³

Lenka Kopřivová, která navštěvovala místní školu v letech 1972-1980, vystihuje konec školního roku na zdejší škole několika větami:

„Před koncem školního roku po konferenci, když byly uzavřené známky, tak jsme celá třída jezdila na výlety. Povětšinou však záleželo na tom, co vybrala třídní učitelka. Když se povedlo počasí, tak jsme chodili i ke zdejšímu rybníku, zvaný Podhůrka.“²⁹⁴

Pionýrská organizace

Oficiální název hnutí od roku 1950 je Pionýrská organizace Československého svazu mládeže. „*Pojem pionýr pochází z francouzštiny a znamená být v něčem první, snažit se poznávat nepoznané, nebát se těžkostí nebo je čestně překonávat, pomáhat druhým, hlásit se ke svým úkolům i k něčemu navíc. Pionýrské hnutí má dlouholetou tradici u nás i v zahraničí. Svoji aktivní činností a prací přispívá k výchově všestranně rozvinutého člověka a nezanedbatelně se podílí i na prevenci kriminality.“²⁹⁵ Činnost pionýrského hnutí byla svázána se státní ideologií. Její působení na zdejší škole započalo ve školním roce 1949/1950. Zpočátku měla škola 85 pionýrů rozdělených ve čtyřech oddílech. Od čtvrté do osmé třídy byly ve všech třídách pionýrské skupiny. Jejich vedoucími byli povětšinou žáci vyšších ročníků z jedenáctileté střední školy, nacházející se ve společných prostorách budovy. Scházeli se jednou týdně, kdy se*

²⁹³ Dle rozhovoru s Jiřinou Hejnou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 3. 2014 v Novém Strašecí.

²⁹⁴ Dle rozhovoru s Lenkou Kopřivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014 v Novém Strašecí.

²⁹⁵ O Pionýru. Pionýrská skupina Otava Sušice [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z URL: http://www.psotava.cz/o_pionyru.html

snažili pomoci pionýrům s vyučováním, nebo šlo pouze o rozptýlení formou zábavných her.²⁹⁶

Všichni noví členové museli složit pionýrský slib. Slib pionýrů byla slavnost, povětšinou konána v místním hostinci „ U Lva“. Když noví pionýři složili slib, dostali pionýrský šátek, odznak a kroj. Přítomni byli většinou i členové místního okresního výboru a jiní představitelé okresu.²⁹⁷ V únoru 1958 byly v nejnižších třídách založeny oddíly jisker, předstupeň členství v pionýru, které měly přes 100 členů. Hned na počátku své existence jiskry navštívily muzeum Klementa Gottwalda, kde složily pionýrský slib, obdobným způsobem se tak konalo několik let.²⁹⁸

Na konci 50. let měla pionýrská organizace na škole již 268 členů. Členové byli rozděleni do 12 oddílů. Jeden oddíl tvořili žáci z dětského domova. Nepostradatelnou součástí organizace byla skupinová rada, která byla každoročně volena. Scházela se dvakrát v týdnu, členové oddílů se pravidelně scházeli jednou týdně, povětšinou v pátek odpoledne²⁹⁹

Členem pionýrské organizace byl jako žák i současný ředitel Hajný, svou první vzpomínku, sahající do roku 1964 na pionýra popisuje takto: *„Největší zážitek, který mně utkvěl v hlavě, bylo skládání pionýrského slibu, jelikož v tu chvíli jsem se cítil strašně hrdý. Když jsem byl ještě jiskřička, scházeli jsme se jednou týdně a schůzky byly zajímavé. Naši pionýrství vedoucí byli žáci ze starších ročníků. Když jsem byl například v páté třídě, tak našimi vedoucími byly žákyně z devátých tříd. Pamatuji si také, že když jsme byli v devítce, tak jsme dělali vedoucí my, ostatním mladším ročníkům. Jelikož na to mám pěkné vzpomínky, přeji podobným organizacím v dnešní*

²⁹⁶ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

²⁹⁷ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

²⁹⁸ Tamtéž, nestránkováno.

²⁹⁹ Tamtéž, nestránkováno.

*době, například Junákům poskytujeme pomoc dodnes, když hledají prostor ke svým aktivitám.*³⁰⁰

Od školního roku 1983/4 se škola a pionýrská skupina zapojila do soutěží Zájmové umělecké činnosti (ZUČ). Jednalo se o tyto disciplíny – výtvarný projev, literární projev, zpívání, recitátorství a taneční kroužky.³⁰¹ Pionýrský rok 1988/9 byl nejen pro naši školu jubilejní. V tomto roce byl na počátku října ustanoven Městský dům pionýrů a mládeže v Novém Strašecí. Svou činnost tím zahájilo 12 zájmových kroužků. Mezi nimi mohu uvést lední hokej, kroužek rybařství, stolní tenis, košíkovou, odbíjenou. Mezi zajímavými kroužky můžeme jmenovat například zdravotnický, praktickou dívku, nebo jazz-gymnastiku.³⁰² V kronice lze nalézt i úsměvné komentáře týkající se zahraniční politiky, které jsou psány dobovou rétorikou a které byly poplatné vládnoucí ideologii.³⁰³

V kronice pionýrů můžeme dohledat nejrůznější informace o oslavách konaných nejen v našem městě, ale i v Rakovníku či Slaném. Jednalo se o oslavy VŘSR, vánoční besídky a příhody dědy Mráze, posléze oslavy MDŽ i Dnu učitelů v březnu. Nesmíme opomenout opět 1. Máj nebo Den osvobození. Některé oslavy se konaly i v přírodě, jak tomu bylo například při oslavě 10. výročí vzniku pionýrů. Občas se tam udělalo několik táborových ohňů.³⁰⁴

Dne 23. dubna 1955 se k příležitosti 5. výročí založení této organizace konala zajímavá oslava. Účastnila se jí celá škola včetně pedagogického sboru. Učitel Kudela, vedoucí pionýrské organizace na škole, měl malý proslov o důležité činnosti pionýrů i o jejich výchově. Nezbytnou součástí oslav bylo přijetí nových členů, kteří

³⁰⁰ Dle rozhovoru se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014 v Novém Strašecí.

³⁰¹ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

³⁰² Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

³⁰³ Tamtéž, nestránkováno.

³⁰⁴ Tamtéž, nestránkováno.

vykonali slib. Následovalo zhodnocení úspěchů pionýrské organizace na zdejší škole ředitelem Froňkem. Během oslav se přednášely vhodné básně, zpívaly se písně a tančilo se. V tomto roce bylo již 50 % žactva součástí této organizace. O dva roky později se jednalo již o 90 % žactva, které bylo organizováno v pionýru. Na kulaté narozeniny v dubnu 1959 se konalo hodně aktivit. Začalo se v sále „U Lva“, kde byla uspořádána výstava na téma 10 let šťastného dětství – 10 let pionýrské organizace. Celá výstava byla ukázkou práce všech pionýrských skupin v našem okrese.³⁰⁵

V červnu roku 1958 bylo uspořádáno slavnostní shromáždění na oslavu konce školního roku, kde dostalo 100 pionýrů za svoji budovatelskou práci čestné stužky „Mladý budovatel“. Ve školním roce 1959/60 žila pionýrská organizace dosud největší soutěží „Rokem pionýrského činu“.³⁰⁶

Oslavy 15. výročí pionýra, na jejichž přípravě se podílely všechny oddíly, byly ve městě velké. Pionýři plnili tzv. pionýrské činy a snažili se o to, aby jich měli co nejvíce. V důsledku toho byly pořádány brigády, hrály se branné hry, pomáhalo se upravovat město apod. Oslavy se konaly na hřišti, kde byl zapálen velký táborák. Některé oddíly během večera předvedly své naučené představení.³⁰⁷

Slavil se například i svátek našich armády, 6. říjen. Pionýři se zúčastnili prohlídky vojenského útvaru a seznámili se s tradicemi v rámci dne otevřených dveří. Býval pořádán Den československé lidové armády pro děti a mládež. Hlavní náplní byly besedy o historii armády.³⁰⁸

Velké slavnostní skupinové shromáždění se konalo při příležitosti 30. výročí vzniku pionýrské organizace v roce 1979. Zasedání probíhalo v síni městského

³⁰⁵ Tamtéž, nestránkováno.

³⁰⁶ Tamtéž, nestránkováno.

³⁰⁷ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

³⁰⁸ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

národního výboru, kde se ho zúčastnili zástupci 20 oddílů a žákovské samosprávy. K tomuto jubileu bylo také pořádáno okresní setkání pionýrů a mladých požárníků. V červnu přijely oddíly do Děče, kde si každá skupina vybuďovala svoje tábořiště, nechyběla ani vstupní brána a nástěnka s přidělenými činnostmi. V programu samozřejmě nechyběly branné závody, zhodnocení výsledků odpoledne a poté táborový oheň s představeními, která si jednotlivé skupiny připravily. O dva dny později se konalo krajské setkání pionýrů a mladých požárníků, jediná změna byla v tom, že přibyly osobnosti politického života.³⁰⁹

Pionýrské oddíly spolu dle dochované kroniky navštěvovaly například i kino, zvláště pak pro ně zajímavé – tedy dobrodružné – filmy. Rádi se účastnili i aktivit spojených se soutěžemi školy. Věnovali se prospěšným činnostem, jako byly sběry léčivých rostlin, odpadu apod. Výtěžek většinou darovali potřebným organizacím.

Často sportovali. V roce 1963 to byl lehkootletický čtyřboj. Zde bojovali pionýři zdejší školy, kteří obsadili první i druhé místo, proti soupeřům z širokého okolí. Proběhl například i frontový běh. Nejlepší oddíly, které se v soutěžích probojovaly na první místa vyhrávaly celodenní výlet do Prahy do Domu dětí.³¹⁰

Pionýři také pořádali výlety, povětšinou se jezdilo na výlety vlakem. Udělali si například výlet do Domu pionýrů v Praze, kde na ně čekala prohlídka celého komplexu. Nezapomněli se však pochopitelně podívat i po klasických historických památkách Prahy.³¹¹

Nezapomenutelným zážitkem byly pro pionýry letní tábory, z kroniky lze dohledat, že jezdili do Branova, Oráčova, na Křivoklát a hojně také do Skryjí. Podrobněji přehledněme pionýrský tábor v Branově 1976, kterého se účastnila Lenka Kopřivová: *„Cesta probíhala vlakem, kterým jsme dojeli do Roztok, a pak jsme šli pěšky podél toku Berounky až do Branova. Během tábora účastníci zažili mnohá dobrodružství, chodili jsme se koupat, hrát různé hry jako přehazovanou, vybíjenou.*

³⁰⁹ Tamtéž, nestránkováno.

³¹⁰ Tamtéž, nestránkováno.

³¹¹ Tamtéž, nestránkováno.

Také jsme nacvičovali na budoucí táborák. Mimo jiné nám jedno odpoledne přivezli příslušníci armády pušky a granáty. Nejdříve se střílelo do terče, a pak se házelo granátem na dálku a do kruhu. Tábor trval šest dní, pak jsme vše uklidili a čekali, až pro naše zavazadla přijede auto. Posléze jsme se vydali na vlak.“³¹² Ředitel Hajný nám dotvořil obrázek, že táborem o letních prázdninách nic nekončilo: „Když jsme o prázdninách neměli co dělat a dohodli jsme se jako skupina, tak jsme uspořádali výlety například do Prahy do Podolí, kam s námi jeli naši vedoucí.“³¹³

Součástí výchovně vzdělávacího programu základních škol byl v dobách studené války také předmět branná výchova, v jehož rámci škola pořádala tzv. branná cvičení. Na tomto základě vznikly také soutěže branných her, nejznámější se nazývala O partyzánský samopal. Jedná se o celostátní brannou hru pro děti pionýrského věku, jejímž úkolem bylo výrazně přispět ke zvyšování úrovně branné výchovy. Hra obsahovala Den mladého obránce, Den lidových milicí, Den československých pionýrů, Den pionýrské skupiny. Slavil se i Den mladého obránce vlasti, což byla též součást celostátní branné hry. Dva pionýrské oddíly se vydaly do přírody, kde si procvičily střelbu vzduchovkou, hod granátem i orientaci venku. Při hře O partyzánský samopal na trati museli pionýři prokázat své znalosti v ideově politické oblasti, v protipožární ochraně, v první pomoci, v odhadu vzdálenosti a topografií a svou dovednost v hodů granátem na cíl.³¹⁴

Lenka Kopřivová se rozhovořila i o branných hrách: „*Branné hry se konaly dvakrát do roka v rámci okresu. Před hrou jsme dostali mapu s buzolou. Byli jsme rozděleni do tříčlenných či čtyřčlenných družstev. Jestli si dobře pamatuju, tak během trasy byla čtyři stanoviště, ve kterých se musela plnit například šplhání přes potok, házet granátem, střílení ze vzduchovky, ale mohli jste se také setkat se znalostními otázkami. Když jste vše absolvovali, dostali jste upomínkový předmět a diplom. Já si*

³¹² Dle rozhovoru s Lenkou Kopřivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014, v Rynholci.

³¹³ Dle rozhovoru se Stanislavem Hajným, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 18. 1. 2014, v Novém Strašecí.

³¹⁴ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

*pamatuji, že jsem vyhrála jízdu zručnosti a jako cenu jsem dostala dvě skleničky. Soutěžily mezi sebou i školy, nejdříve v okrese, pak i v kraji aj.*³¹⁵

Pionýrská skupina pořádala často dětské karnevaly. Místo konání nebylo opět nikde jinde než v sále „U Lva“. Vždy si děti připravily krásné masky. Nejčastějšími maskami byly samozřejmě princové a princezny, kovbojové i kašpárči. V roce 1985 pionýrská skupina společně s TJ Sokol a komisí pro mládež a sport uspořádala zajímavou akci - karneval na ledě, jenž se konal na zimním stadionu. Do programu bylo zapojeno i představení krasobruslařského oddílu TJ Kladno. Zaujal mimo jiné také vyrobenými maskami, které byly v průběhu hodnoceny. Po zdařilé akci se lední karneval v ostatních letech opakoval. Několikrát do roka se konaly v rámci pionýra také večery s hudbou, zpěvem a poezií.³¹⁶

V základní náplni práce pionýrských oddílů nikdy nechyběl lampionový průvod u příležitosti oslav VŘSR, který byl organizován za pomoci třídních učitelů. Součástí byla i beseda o životě sovětských pionýrů. Díky pionýrské organizaci se vždy dostalo několika vybraným pionýrům možnosti vyjet do partnerského Sovětského svazu. Pamětnice Lenka Kopřivová se jednoho takového zájezdu zúčastnila. Vypráví: *„Možnost účastnit se tábora nám byla dána prostřednictvím zaměstnavatele mých rodičů České lupkové a uhelné závody Nové Strašecí. Byli jsme ubytováni ve vesnici Istria, v blízkosti Moskvy. V rámci pobytu jsme navštívili samozřejmě i Moskvu, Rudé náměstí, kde jsme byli v Mauzoleu V. I. Lenina, a také Kreml. Neopomněli jsme se zastavit i v obchodním středisku Gum, kde jsme nakoupili dárkové předměty svým nejbližším. Ubytování bylo skromné. Největší problém jsem tam měla s jejich jídlem, jelikož tradiční připravovaná jídla mi nechutnala, naštěstí byla možnost se dojíst tvrdým chlebem. Celkový pobyt ale musím zhodnotit kladně, našla jsem si tam kamaráda Olega Karbunova, se kterým si několik let dopisovala. Posílali jsme si i*

³¹⁵ Dle rozhovoru s Lenkou Kopřivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014, v Rynholci.

³¹⁶ Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

dárky, například bonbony, dokonce i gramofonové desky, což pro mě byla vzácnost.³¹⁷

Závěr

Tato studie je především zaměřena na pramenný sběr a poskytuje značnou možnost rozšíření výzkumu v rámci tématu na poli interpretačním. Také město Nové Strašecí ve své historii skýtá další zajímavé školní objekty. Prvotním úmyslem ostatně bylo obecně představení všech škol zde, jak základních tak i středních. V průběhu práce se naskytly mnohé zajímavé informace, které by mohly být zdrojem další práce. Například v oblastech biografických studie o Filipu Hyšmanovi a zejména jeho ročním působení na slánské měšťanské škole. Další možnosti výzkumu otvírá téma učitelský sbor. Práce se zaměřila pouze na dvě osobnosti, je zde ale spousta dalších zajímavých učitelů, jako byl např. Eduard Feireisl, ředitel školy od 1957 a jiní.

Summary

This theses was focussed to the basic research in the topic. It offers collection of facts and informations from primary sources for next explorers. There is a students collection, it will be a part of wider databasis placed at web space of centre SOHI and Departement of History FPE ZCU in Pilsen. Readers can expect methodical manual for interested persons in this research with some tip how to continue.

Literatura/References

- CIKÁNEK, Antonín. *Privilegia města Nového Strašecí*. Nové Strašecí: MěNV. s. 22.
- ČERNÝ, Jan. Mají od starodávna na pečeti hlavu člověčskou: vybrané kapitoly z dějin města Nového Strašecí. Rakovník: Státní okresní archiv Rakovník, 2013. s. 351. ISBN 978-80-903054-3-4.
- ČERNÝ, Jan (ed). *Novostršecká kronika Václava Preinheltra z let 1801-1834*. Nové strašecí, 2008. s.

³¹⁷ Dle rozhovoru s Lenkou Kopřivovou, vedený Zuzanou Lajpertovou, dne 21. 2. 2014, v Rynholci.

- DRTINA, Michal. *Město Nové Strašecí*. Nové Strašecí: Město Nové Strašecí. 2013. s. 24.
- GABRIEL, Václav. *Obrázky ze školství českého a rakouského z XVIII. A XIX. století*. Praha: Spolek pro vydávání laciných knih českých, 1891. s. 140.
- MACHAČOVÁ, Jana - MATĚJČEK, Jiří. *Problémy obecné kultury v českých zemích 1781-1989*. Opava: Slezské zemské muzeum v Opavě, 2008. s. 509. ISBN 80-862-2466-X.
- MIKULČÁK, Jiří. *Nástin dějin vzdělávání v matematice (a také školy) v českých zemích do roku 1918*. Editor Jindřich Bečvář. Praha: Matfyzpress, 2010. s. 312. ISBN 978-807-3781-125.
- MRZENA, Jan. *Počátky povinného všeobecně vzdělávacího školství v jižních Čechách*. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 98.
- KASPER, Tomáš - KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. s. 224. ISBN 978-802-4724-294.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV*. Praha: Libri, 2000, 941 s. ISBN 80-859-8316-8.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách IV*. Nakladatelství československé akademie věd. 1957. s. 864.
- Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970: počet obyvatelů a domů podle obcí a částí obcí podle správního členění k 1. lednu 1972, díl II/1*, Praha 1977, s. 633.
- RIEDL, Miroslav. *Dějiny pedagogiky*: určeno pro posl. fak. pedagog. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 210.
- ŠTVERÁK, Vladimír - MRZENA, Jan. *Felbiger a Kindermann reformátoři lidového školství*. Praha: Státní nakladatelství Praha, 1986. s. 214.
- ŠAFRÁNEK, Jan. *Vývoj soustavy obecného školství v království českém od roku 1769- 1895*. Praha: František Kytka, 1897. s. 304.
- ŠKOUDLÍNOVÁ, Alena. *Novostrašecko*. Rakovník: Rabasova galerie, 2000. s. 32. ISBN: 80-858668-33-4.
- ŠTVERÁK, Vladimír - MRZENA, Jan. *Felbiger a Kindermann reformátoři lidového školství*. Praha: Státní nakladatelství Praha, 1986. s. 214.
- VACEK, František. *Dějiny města Nového Strašecí*. Vyd. František Soukup, Kladno 1930. Garn: Brno 2013. s. 490.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*: určeno pro posl. fak. pedagog., stud. učitelství pro 1. stupeň ZŠ. 1. Praha, 1986. s. 164.

VEBER, Václav *Dějiny Rakouska*. 1. dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 754. ISBN 978-807-1062-394.

VESELÁ, Zdenka. *Vývoj českého školství*: určeno pro posl. fak. filozof., přírodovědecké a pro postgrad. studium. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. s. 153.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996. s. 284. ISBN 80-205-0088-X.

ZŠ J. A. Komenského. *Sborník 100 let budovy školy v Novém Strašecí*. Nové Strašecí, 1997. s. 22.

Novinové články

ČERNÝ, Jan. Novostrašecké školy a školní budovy. *Novostrašecký měsíčník*. 2010, Roč. 14, č. červen, s. 28.

POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 5. *Novostrašecké listy*, březen 1995, roč. 5, č 5, s. 15.

POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 6. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č 6, s. 15.

POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 10. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č 11, s. 20.

POŠTA, Libor. Z historie školství novostrašeckého 11. *Novostrašecké listy*, 1995, roč. 5, č 13, s. 13.

ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 1. část. *Novostrašecký měsíčník*, roč. 5, č 21, s. 22.

ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 2. část. *Novostrašecký měsíčník*, roč. 6, č 1, s. 19.

ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 3. část. *Novostrašecký měsíčník*, roč. 6, č 2, s. 19.

ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 4. část. *Novostrašecký měsíčník*, roč. 6, č 3, s. 23.

ZOBALOVÁ, Marta. Novostrašecké drama: Příběh novostrašeckého učitele Vladimíra Merhauta – 5. část. *Novostrašecký měsíčník*, roč. 6, č 4, s. 20.

Prameny

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Osmiletá střední škola.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Pokračovací průmyslová škola.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Učňovská škola dřevodělná.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Učňovská škola kovodělná.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Učňovská škola oděvní.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Živnostenská pokračovací škola.

Státní oblastní archiv Rakovník, fond Nové Strašecí: Živnostenská pokračovací škola dívcí.

Státní okresní archiv Rakovník, fond: Berní úřad Nové Strašecí: karton Nová škola č. 209, kartonové číslo 37.

Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zápis ze schůze rady MěstNV, 18. října 1968. s. 2. Kartonové číslo 297.

Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zápis se schůze rady MěstNV, 19. července 1968. s. 3. Kartonové číslo 297.

Státní okresní archiv Rakovník, fond: ONV Rakovník. Zápisy se schůzí MNV Nové Strašecí 1968-1971: Zpráva o činnosti rady a kontrola plnění usnesení od posledního zasedání, 6. prosince 1968. nestránkováno. Kartonové číslo 297.

Kroniky

Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké I., 1881 - 1916. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké II., 1916-1940. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

Pamětní kniha obecné a měšťanské školy chlapecké III., 1940-1960. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, nestránkováno.

Kronika ZDŠ a SVVŠ. 1960 – 2000. Uloženo v ředitelně ZŠ Nové Strašecí, s. 325.

Kronika pionýrů. Osobní archiv ředitel ZŠ Stanislava Hajného, bydlištěm Prokopská 5, Ruda, nestránkováno.

Rozhovory

Rozhovor s Jiřinou Hejnou, vedený autorkou Zuzanou Lajpertovou, dne 21. března 2014, v Novém Strašecí. Přepsaný záznam uložen v archivu autorky.

Rozhovor s Lenkou Kopřivovou, vedený autorkou Zuzanou Lajpertovou, dne 22. února 2014, v Rynholci. Přepsaný záznam uložen v archivu autorky.

Rozhovor se Stanislavem Hajným, vedený autorkou Zuzanou Lajpertovou, dne 22. února 2014, v Novém Strašecí. Přepsaný záznam uložen v archivu autorky.

O autorkách

*Bc. Zuzana Lajpertová (*1991)* vystudovala obor Historická studia se zaměřením na vzdělávání na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni.

Email: lajpertz@students.zcu.cz

*PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D. (*1961)* je vedoucí katedry historie na FPE ZČU v Plzni.

Email: moravkov@khi.zcu.cz